

CUPRINS

INTRODUCERE ÎN TEORIA ACTULUI JURIDIC	1
1. Nu-i real ce e real, e real ce scrie-n act	1
2. Realitatea fizică și realitatea juridică	3
3. De la act la lege	10
4. Planul lucrării	17
 CAPITOLUL I. NOȚIUNEA, REGLEMENTAREA ȘI CLASIFICAREA ACTELOR JURIDICE CIVILE	 19
5. Plan	19
<i>Secțiunea 1. Noțiunea, reglementarea și delimitarea actului juridic civil</i>	<i>20</i>
6. Definiția actului juridic (civil)	20
7. Terminologie	35
8. Reglementarea	39
9. Delimitarea	41
<i>Secțiunea a 2-a. Tipologia actelor juridice civile. Clasificări</i>	<i>49</i>
10. Plan	49
11. Numărul subiectelor implicate	50
12. Corelația prestațiilor	57
13. Scopul urmărit	60
14. Efectul produs (intenționat)	66
15. Gravitatea efectelor	74
16. Conținutul obligațional	76
17. Modul de încheiere	80
18. Momentul producerii efectelor	82
19. Raportul cu alte acte	83
20. Modalități	85
21. Relevanța cauzei	86
22. Rolul voinței	88
23. Modalitatea încheierii	94
24. Reglementare	96
25. Modul de executare	98
<i>Secțiunea a 3-a. Probleme speciale în legătură cu aplicarea legii civile în timp în materia actului juridic civil</i>	<i>101</i>
26. Scurtă prezentare a principiilor dreptului tranzitoriu	101
27. Jurisprudența constituțională dedicată aplicării legii civile în timp	107

28. Sediul materiei	111
29. Legea aplicabilă contractului	116
30. Legea aplicabilă modificării contractului	119
31. Legea aplicabilă încetării contractului	121
32. Legea aplicabilă efectelor (și executării) contractului	122
33. Legea aplicabilă executării (silite a) actului juridic	126
34. Legea aplicabilă cesiunii de creanță derivată din contract	137
CAPITOLUL AL II-LEA. CONDIȚII DE VALABILITATE	139
35. Plan	139
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale privind valabilitatea actului juridic</i>	<i>140</i>
36. Condiția ca element ontologic	140
37. Tipologie	141
38. Enumerare	143
39. Semnificația ordinii enumerării legale	145
40. Rolul discernământului ca liant	148
<i>Secțiunea a 2-a. Capacitatea de a încheia actul juridic</i>	<i>155</i>
41. Plan	155
§1. Noțiunea de capacitate	160
42. Faci ce vrei, dar știi ce faci	160
43. Cine zice, ăla e!	167
44. Dacă zici, trebuie să faci	170
45. Capacitatea procesuală	172
§2. Dileme constituționale legate de capacitatea persoanei fizice	173
46. Și acum să vedem ce (te) faci...	173
47. O instituție vetustă?	175
48. „Experiența de viață” – <i>ultima ratio</i> ?	176
§3. Evoluții jurisprudențiale în materia capacității persoanei juridice	177
49. Capacitatea persoanei juridice	177
50. Terminologie	179
51. Reglementare și drept intertemporal	180
52. Sancțiuni	182
53. Dispariția unui principiu	186
54. Formarea voinței sociale	188
55. Poziția administratorilor	193
56. Capacitatea administrativă	201
<i>Secțiunea a 3-a. Consimțământul la încheierea actul juridic</i>	<i>205</i>
57. Plan	205

§1. Noțiunea de consimțământ	206
58. Plasarea în context. Terminologie	206
59. Definiție	208
60. Relația cu voința	209
61. Consecințe	212
§2. Voința și reflexiile sale în plan juridic	217
62. Plan	217
63. Voința ca element al realității	218
64. Voința oglindită în drept	221
65. Puterea sinelui	223
66. Voința nomothetă în spațiul mioritic	227
67. Voința exprimată vs. voința reală	231
68. Voința ca putere asupra sinelui	236
69. Voința ca sursă a obligației	245
§3. Libertatea de voință	248
70. Noțiune	248
71. Limite	251
72. Conținut	257
73. Prevalența voinței reale	263
§4. Condițiile de valabilitate a consimțământului	267
74. Enumerare	267
75. Consimțământul să existe	269
76. Consimțământul să fie serios	275
77. Consimțământul să fie liber	278
78. Consimțământul să fie exprimat în cunoștință de cauză	280
79. Consimțământul să fie dat de o persoană cu discernământ	283
§5. Mecanismul formării contractului	287
80. Oferta și acceptarea	287
81. Reprezentarea	293
82. Actele preparatorii	295
83. Negocierea	298
§6. Viciile de consimțământ	299
84. Noțiuni generale	299
6.1. Eroarea	304
85. Cerințe	304
86. Eroarea să privească manifestarea voinței	305
87. Eroarea să fie esențială	307
88. Elementul asupra căruia poartă eroarea să fie cunoscut ca esențial de cealaltă parte	324

89. Eroarea să fie scuizabilă	325
90. Eroarea să nu fie asumată	326
91. Reguli	326
92. Proba	329
93. Sancțiuni	329
6.2. Dolul	331
94. Cerințe. Generalități	331
95. Elementul subiectiv	332
96. Implicarea terților	335
97. Consecințe	336
98. Proba	337
99. Sancțiuni	338
6.3. Violența	339
100. Noțiuni	339
101. Cerințe	340
102. Reguli	345
103. Proba	345
104. Sancțiuni	346
6.4. Leziunea	346
105. Noțiuni	346
106. Cerințe	348
107. Excepții	354
108. Leziunea minorului	354
109. Proba	355
110. Sancțiuni	356
<i>Secțiunea a 4-a. Obiectul actului juridic</i>	357
111. Introducere	357
§1. Noțiune	358
112. Balaurul cu trei capete: multiplele sensuri ale noțiunii de „obiect”	358
113. Definiție	361
1.1. Definiții legale directe	362
114. Întregul și partea: conexiuni	362
1.1.1. Obiectul contractului	364
115. O distincție necesară?	364
116. O definiție inutilă?	365
1.1.2. Obiectul obligației	366
117. O definiție sintetică	366
118. Un conținut nuanțat	367
1.2. Definiție legală indirectă	368
119. Teama de definiții	368

1.2.1. Obiectul derivat	370
120. Corelația cu noțiunea de „bun”	370
121. Corelația cu obiectul raportului obligațional	372
1.2.2. Obiectul prestației	374
122. Bunuri viitoare	374
123. Bunurile altei persoane	376
§2. Condiții	377
124. Tipurile de condiții	377
2.1. Cerințe comune	378
125. Obiectul să fie determinat	378
126. Obiectul să fie licit	380
2.2. Cerințe specifice	386
127. Obiectul obligației să fie determinabil	386
128. Obiectul obligației să fie posibil (în viitor)	387
129. Obiectul obligației trebuie să îl angajeze pe debitor	391
130. Obiectul prestației să fie determinabil	392
131. Obiectul prestației să fie în circuitul civil	393
132. Raporturile dintre obiect și (viciile de) consimțământ	399
§3. Efecte	401
133. Categoriile de efecte	401
3.1. Calificarea actului juridic	401
134. Semnificația calificării	401
3.1.1. Criteriu de calificare	402
135. Funcția categorială a calificării	402
136. Stabilirea regimului juridic	404
3.1.2. Preluarea rolului cauzei	405
137. Obiectul ca obiectiv urmărit de părți	405
3.2. Valabilitatea actului juridic	406
138. Enunț	406
3.2.1. Cerințe	407
139. Enumerare	407
3.2.1.1. Condiție esențială de fond explicită	407
140. (Contr)actul trebuie să aibă un obiect determinat și licit	407
3.2.1.2. Condiții implicite	408
141. <i>Favor contractus</i>	408
142. În căutarea obiectului derivat	408
3.2.2. Sancțiune	409
143. Tipologia sancțiunilor civile	409
144. Regula: nulitatea absolută	410

145. Excepția: nulitatea relativă	410
146. Sancțiune specială: inopozabilitatea	411
147. Răspunderea civilă	412
<i>Secțiunea a 5-a. Cauza actului juridic</i>	412
148. Introducere	412
149. Cauza ca „dușman” al (forței obligatorii a) contractului	420
§1. Noțiuni generale	426
150. Definiție	426
151. Terminologie	428
152. Sediul materiei	432
153. Distincții	433
154. Ideologia cauzei	441
§2. Condiții de validitate	449
155. Să existe	449
156. Să fie reală?	452
157. Să fie licită	454
158. Să fie morală	463
§3. Sancțiunea lipsei sau nevalabilității cauzei actului juridic civil	465
159. Nulitatea absolută	465
160. Nulitatea relativă	467
161. Conversiunea	467
162. Clauza reputată nescrisă	468
163. Proba	469
<i>Secțiunea a 6-a. Forma actului juridic</i>	471
164. Introducere	471
§1. Noțiuni generale	473
165. Definiție	473
166. Terminologie	478
167. Principiul consensualismului	479
168. Sediul materiei	482
169. Clasificări	483
§2. Forma cerută <i>ad solemnitatem</i>	497
170. Justificare	497
171. Caracter	500
172. Condiții	501
173. Sancțiune	505
174. Aplicații practice	506
§3. Forma cerută <i>ad probationem</i>	508
175. Noțiune	508
176. Justificare	511

177. Sancțiuni	513
178. Aplicații practice	514
§4. Forma cerută <i>ad opposabilitatem</i>	516
179. Noțiuni	516
180. Justificare	518
181. Reglementarea publicității	518
182. Caractere	522
183. Efectele publicității	527
184. Presupunerea de cunoaștere	532
185. Publicitate vs. eficacitate	533
186. Lipsa publicității	535
187. Publicitate și cunoaștere efectivă	536
188. Cerința dublei publicități	537
189. Accesul public la informații	540
190. Sancțiuni	545
191. Aplicații practice	546
CAPITOLUL AL III-LEA. NULITATEA ACTULUI JURIDIC	548
192. Introducere	548
<i>Secțiunea 1. Noțiuni generale</i>	<i>550</i>
193. Definiție	550
194. Sediul materiei	559
195. Legea aplicabilă	560
<i>Secțiunea a 2-a. Concepțiile cu privire la nulitate</i>	<i>564</i>
196. Teoria actului organism	564
197. Teoria remediilor	565
<i>Secțiunea a 3-a. Clasificarea nulităților</i>	<i>567</i>
198. Criterii	567
199. Caractere	571
<i>Secțiunea a 4-a. Cauzele de nulitate</i>	<i>582</i>
200. Tipologie	582
201. Nulitatea absolută	584
202. Nulitatea relativă	587
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele nulității actului juridic civil</i>	<i>587</i>
203. Introducere	587
§1. Noțiuni generale	588
204. Definiție	588
205. Ipoteze	589
206. Mod de operare	594
207. Tipuri de nulitate	596
208. Validarea	600

§2. Principiile efectelor nulității actului juridic civil	601
209. Principiul retroactivității	601
210. Principiul repunerii în situația anterioară	603
211. Principiul desființării actului subsecvent	606
§3. Principii de drept care înlătură regula <i>quod nullum est, nullum producit effectum</i>	611
212. Introducere	611
213. Conversiunea actului juridic	612
214. Eroarea comună și invincibilă	616
215. Frauda incapabilului	621
216. Principiul publicității materiale a cărții funciare	622
§4. Clauzele reputate nescrise	627
217. Natura juridică	627
218. Efecte	630

BIBLIOGRAFIE	635
---------------------	------------

CAPITOLUL I. NOȚIUNEA, REGLEMENTAREA ȘI CLASIFICAREA ACTELOR JURIDICE CIVILE

Motto:

– *Once we make a deal, the terms of that deal cannot be changed or renegotiated.*

– *Another rule?*

– *It's rule number one. Do we have a deal?*

– *You're very precise.*^[1]

5. Plan. În acest capitol vom prezenta actul juridic (civil) privit „din balon”. Încercăm să distingem trăsăturile generale care deosebesc actul juridic de alte instituții juridice asemănătoare și apoi să vedem diferențele „măști” pe care actul juridic le poartă în viața de zi cu zi. Altfel spus, încercăm să identificăm esența actului juridic și apoi să îi surprindem accidentele. Ca orice căutare a esenței, și această încercare se poate dovedi un eșec. Fiind vorba despre introducerea în materie, mai degrabă vom utiliza bunul-simț și intuiția decât analiza exactă. Abia la finalul cursului ar trebui să deținem toate instrumentele necesare pentru a vorbi despre o veritabilă definiție a actului juridic. Toma din Aquino avea dreptate atunci când afirma^[2] că orice cunoaștere (umană) pornește de la complex către simplu, de la observarea realității înconjurătoare (care este un sistem complicat) către decelarea mecanismelor cauzale în căutarea principiilor. Ceea ce ar semnifica faptul că mai întâi ar trebui să cunoaștem toate contractele speciale (studiate în anul III) și abia apoi să încercăm să identificăm trăsăturile lor comune.

De aceea, vom începe prin a trasa granițele noțiunii de act juridic (secțiunea 1), prin identificarea limitelor naturale și a celor impuse de dreptul obiectiv, pentru a putea apoi să diferențiem actul juridic de alte realități juridice. În continuare, vom putea să declinăm forma abstractă în diferențele sale manifestări concrete și să vedem diferențele tipologii pe care actul juridic le îmbracă în practică, clasificându-le după diferite criterii (secțiunea a 2-a). În finalul capitolului,

^[1] *The Transporter*, EuropaCorp/20th Century Fox, 2002.

^[2] TOMA DIN AQUINO, *De ente et essentia. Despre fiind și esență*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 33: „trebuie să obținem cunoașterea (lucrurilor) simple plecând de la cele compuse și să ajungem la ceea ce este anterior prin cele ce sunt posterioare, astfel încât teoria să se îmbine cât mai potrivit, începându-se cu elementele mai ușoare”.

vom încerca să fixăm noțiunea astfel conturată în rama timpului, privind transformările pe care succesiunea reglementărilor le poate aduce actului juridic (secțiunea a 3-a).

Secțiunea 1. Noțiunea, reglementarea și delimitarea actului juridic civil

6. Definiția actului juridic (civil). Dreptul este un sistem de reguli menit să organizeze acțiunile indivizilor în cadrul societății umane. Tributar acestei filosofii antropocentrice, ar trebui ca doar comportamentul uman să fie relevant pentru drept(ul obiectiv). Cum însă ființa umană există *în lume*^[1], ea nu poate ignora „factorii externi” care, deși exteriori ființei (și uneori exteriori tuturor ființelor), afectează viața acesteia. De asemenea, dreptul nu este preocupat de ființa *ca* ființă (sau *ca* ființare), care este domeniul metafizicii^[2]. El se mulțumește să afirme existența ființei și să o plaseze în centrul preocupărilor sale ca (unic) subiect [art. 25 NCC]. În sfârșit, dreptul nu este preocupat de interiorul ființei (de sufletul său – domeniul predilect al teologiei), ci de modul în care fiecare persoană se exprimă față de altele^[3]. Prin urmare, dreptul este preocupat de manifestările omului în exterior, îndreptate către semenii săi.

În acest context, *actul juridic* (civil) reprezintă o manifestare de voință săvârșită cu intenția de a produce efecte juridice (adică de a crea, modifica sau stinge un raport juridic). Am ales o definiție redusă la esență, care oferă minimum de explicații, dar care poate fi regăsită în toate declinările actelor juridice. Ca orice esență, ea poate apărea esoterică și absconsă sau chiar circulară și tautologică^[4]. Vom încerca în continuare să oferim câteva explicații.

[1] Subiectul de drept este *Dasein*-ul heideggerian (din M. HEIDEGGER, *Ființă și timp*, Ed. Humanitas, București, 2019, *passim*). Pentru o scurtă explicație a conceptului, a se vedea G. LICEANU, *Cîteva repere*, în M. HEIDEGGER, *op. cit.*, p. XI-XIV.

[2] A se vedea ARISTOTEL, *Metafizica*, IV(Γ).1, 1003.a, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, p. 117-118: „există o știință care consideră atât Ființa ca fiind (τό ὄν ἡ ὄν), cât și proprietățile ei esențiale. Ea nu se confundă cu nicio știință specială, căci niciuna dintre acestea nu consideră Ființa ca atare în general, ci fiecare dintre ele își asumă o parte din ea și examinează însușirile ei”.

[3] Pe insula sa, până la apariția lui Vineri, Robinson Crusoe se afla în afara dreptului. Dreptul este o știință a raporturilor interpersonale, el nu poate exista în lipsa unei relații între doi subiecți.

[4] Wittgenstein a susținut (în prima perioadă a cercetărilor sale) că întreaga experiență epistemologică umană este o mare tautologie. A se vedea L. WITTGENSTEIN, *op. cit.*, p. 111 (3.221: „O propoziție poate spune doar cum este un lucru, nu *ceea ce* este el”) și p. 175 (6.124: „Propozițiile logice descriu eșafodajul lumii sau mai degrabă ele îl prezintă. Ele «tratează» despre nimic”). A se vedea B. DREBEN, J. FLOYD, *Tautology: How Not to Use a Word*, în *Synthese*, vol. 87,

Verbum regens al întregii definiții este „manifestarea” (deși aflat la un mod nepredicativ, acest verb reprezintă esența definiției). Dreptul este un domeniu al acțiunii (umane), el este condamnat să existe doar la nivel fenomenologic. Dacă nu se întâmplă nimic (în exteriorul ființei), dreptul nu intră în scenă. Dreptul este precum un tigru care pândește mișcarea: dacă stai nemișcat, va trece pe lângă tine fără să te vadă. Îndată ce vei ieși din pasivitate însă, va sări dintre ierburi și te va doborî. Așadar, voința este relevantă în planul juridic numai în măsura în care este exteriorizată ființei^[1].

Uneori pare că dreptul guvernează și inacțiunea, dar este o iluzie dată de scoaterea unui anumit moment de inacțiune din contextul fenomenologic al ființei. Astfel, de exemplu, dreptul obiectiv recunoaște capacitatea juridică unui copil nenăscut (încă) [art. 36 NCC]. Dincolo de orice discuții etice, cel puțin din punct de vedere biologic, este evident că un *foetus* nu își poate manifesta (în mod conștient) vreo opțiune. Dar regula *infans conceptus* nu afirmă niciun moment că embrionul va încheia acte juridice. Este vorba doar despre „recunoașterea” unor drepturi, adică tocmai despre acceptarea unor beneficii în numele copilului prin voința legii, iar nu a subiectului (incapabil). De fapt, nici după naștere copilul nu va încheia acte juridice decât în condiții extrem de limitate [art. 43 alin. (3) NCC]. Manifestarea va proveni de la reprezentantul său legal în toată această perioadă, care va avea grijă să urmărească interesul copilului.

Alteori, vorbim despre efectele juridice ale tăcerii. De fapt, tăcerea (inacțiunea) nu produce niciodată efecte juridice *per se*. Uneori, legea asociază tăcerii o prezumție de consimțământ. Celebra deviză a papei Bonifaciu al VIII-lea, *qui tacit consentire videtur*, înscrisă în dreptul canonic, trebuie privită cu rezerve. Tăcerea (singură) nu poate să semnifice nimic tocmai pentru că poate avea multiple semnificații (neștiute însă decât de către „autorul” ei). În anumite circumstanțe însă, pasivitatea poate fi asociată unei acceptări (tacite) [art. 1196 alin. (2) NCC]. La modul general, exprimarea voinței poate să îmbrace și forme care denotă pasivitatea [art. 1240 alin. (2) NCC]. Este însă nevoie de un act anterior care să confere tăcerii o asemenea valoare. Așadar, o formă de manifestare a existat, dar ea este plasată în amonte. Datorită acelei manifestări anterioare, subiectul (in)acțiunii știe că, rămânând în pasivitate, își dă consimțământul.

nr. 1/1991, p. 28-49: „It therefore seems that the picture gripping Wittgenstein is this: if truth can be discerned from the propositional sign alone, then no claim is made upon reality, there is nothing corresponding to the proposition that makes it true or false, and hence, intuitively, the proposition is uninformative, superfluous, empty, perhaps not even a genuine proposition: in short, *tautologous*” (*idem*, p. 33).

^[1] A se vedea D. COSMA, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 10.

Discuție:

Uneori, legea oferă în mod expres acest efect tăcerii, tocmai pentru a debloca o situație impusă. De exemplu, anterior textului general din Codul civil, textul inițial al art. 95 alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori^[1] prevedea că „Nesemnarea de către consumator a actelor adiționale prevăzute la alin. (2) este considerată acceptare tacită”. Textul era unul tranzitoriu și avea în vedere obligația impusă creditorilor profesioniști de a-și modifica conținutul contractelor de credit în derulare conform unor repere impuse de noua reglementare. (De altfel, la puțin timp de la intrarea în vigoare, acest text a fost modificat și obligația băncii de a modifica termenii contractuali a dispărut, făcând inutilă precizarea privind acceptarea tacită.)

În același timp însă, art. 41 alin. (3) din același act normativ precizează și astăzi că regula generală este diferită: „Neprimirea unui răspuns din partea consumatorului în termenul menționat anterior nu este considerată acceptare tacită și contractul rămâne neschimbat”. Așadar, tăcerea nu este creatoare de act decât în ipotezele limitate în care legea o prevede.

În schimb, pot exista situații în care părțile unui act juridic stabilesc ele însele consecințele propriei tăceri. În contractele de locațiune între profesioniști este o practică frecventă să existe o clauză care să prevadă că termenul contractual inițial se prelungește cu termene succesive în ipoteza în care niciuna dintre părți nu a notificat dorința de a nu mai prelungi locațiunea. De fapt, aici nu tăcerea dă naștere actului de prelungire, ci actul original care a stabilit că lipsa unei acțiuni confirmă menținerea acordului de locațiune.

Un exemplu se regăsește în art. 125 alin. (1) pct. 6 lit. a) din Legea nr. 209/2019 privind serviciile de plată^[2], conform căruia „Prestatorul de servicii de plată furnizează utilizatorului serviciilor de plată următoarele informații și condiții: (...) 6. cu privire la modificarea și la încetarea contractului-cadru: a) *dacă părțile convin*, se consideră că utilizatorul serviciilor de plată a acceptat modificările condițiilor contractuale (...), cu excepția cazului în care, înainte de data propusă a intrării lor în vigoare, notifică prestatorului de servicii de plată că nu le acceptă” (s.n., R.R.). Altfel spus, tăcerea utilizatorului semnifică un consimțământ cu privire la modificarea actului doar dacă părțile au convenit în prealabil (prin contractul inițial) acest mecanism.

În dreptul public însă, anumite acte pot fi încheiate în mod tacit dacă autoritatea administrativă care are atribuții în privința emiterii lor nu și le exercită într-un anumit termen. Astfel, dacă o Cameră a Parlamentului nu ia nicio decizie cu privire la un proiect de act normativ care i-a fost supus dezbaterii (și care și-a obținut toate avizele), se va considera că acel proiect a fost aprobat tacit [art. 113 alin. (3) din Regulamentul Camerei Deputaților^[3]]. Dacă însă este momentul adoptării legii, adoptarea tacită nu se (mai) aplică, art. 114 din Regulamentul Camerei Deputaților

^[1] M. Of. nr. 389 din 11 iunie 2010.

^[2] M. Of. nr. 913 din 13 noiembrie 2019.

^[3] Aprobat prin Hotărârea Camerei Deputaților nr. 8/1994, republicat în M. Of. nr. 778 din 12 august 2021.

excluzând de la aplicare acest mecanism. O soluție similară rezultă din art. 93 alin. (7) din Regulamentul Senatului^[1]. În schimb, la nivelul actelor administrative, depășirea termenelor prevăzute de lege poate conduce la adoptarea tacită a actului administrativ, în condițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 27/2003^[2] privind procedura aprobării tacite^[3].

Așadar, ideea de manifestare este cea mai importantă trăsătură care definește un act juridic, deși de multe ori ea este trecută cu vederea tocmai pentru că este pasată în debutul definiției. Mai mult, în noul Cod civil, manifestarea de voință a cucerit din ce în ce mai mult teren, efectele fiind asociate cu voința manifestă în detrimentul voinței reale, care a rămas doar o reminiscență a vechiului Cod^[4]. Nu mai contează astăzi atât de mult pe cât se crede.

Ca să putem vorbi despre un act juridic, este necesar să existe o acțiune: cineva trebuie să facă ceva. Actul juridic nu se naște din neant, nu apare brusc, nu se materializează precum Terminator în filmul omonim^[5], nu apare ca Venus din spuma mării^[6]. Manifestarea trebuie să fie asociată cu o persoană, cu un subiect de drept. Prin urmare, cineva trebuie să facă ceva, să se manifeste. Ceea ce trebuie să își manifeste este tocmai voința (proprie).

Prin urmare, următorul element important al definiției este existența unei *voințe* care aparține subiectului. Despre elementul voință din conținutul actului juridic vom detalia în capitoul dedicat consimțământului, dar aici vom face câteva scurte precizări generale. Voința este un element central în definirea actului juridic^[7], pentru că ea stă la baza acțiunii umane. Dacă nu acceptăm existența unei voințe individuale, întreaga construcție normativă se prăbușește. Voința este una dintre trăsăturile esențiale ale unei ființe (raționale) și se

[1] Aprobat prin Hotărârea Senatului nr. 28/2005, republicat în M. Of. nr. 513 din 18 mai 2021.

[2] M. Of. nr. 291 din 25 aprilie 2003.

[3] Cu privire la limitele aplicării acestei reglementări, a se vedea T. PRESCURE, C.G. DINU, *Despre un caz particular în aplicarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 27/2003 privind procedura aprobării tacite*, în R.R.D.A. nr. 1/2018, consultat în programul Sintact.

[4] A se vedea R. RIZOIU, în *spatele oglinzii: voința ca putere* (citată în continuare „*Voința ca putere*”), în P. POP, R. RIZOIU (ed.), *Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire*, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 579-615.

[5] Chiar și acolo era totuși vorba despre o acțiune produsă în viitor, care făcea ca în prezent să se materializeze o ființă/un obiect. Scenariul SF permitea schimbarea reperelor temporale cu care suntem obișnuiți, dând naștere paradoxurilor care alimentau intriga filmului.

[6] Iarăși, procesul este unul metaforic: marea era ea însăși o persoană (Dione, fiica lui Oceanos și a lui Thetys), iar „fertilizarea” s-a realizat „in vitro”, prin căderea acelor părți din trupul lui Uranus în mare în urma omorării sale de către Cronos. Deci, iarăși era un proces și acolo, era o acțiune.

[7] Pentru o negare a importanței voinței în dreptul modern, a se vedea A. ALMĂȘAN, *Aplicarea relațională...*, cit. *supra*, p. 124.

spune că îi deosebește pe oameni de celelalte viețuitoare. Voința este „motorul” tuturor acțiunilor umane. Înainte de a face ceva, trebuie să ne gândim că vrem să o facem.

Discuție:

Într-o reclamă celebră din debutul anilor '90 (difuzată și în România – o premieră la acel moment), fraza emblematică era „dacă vrei cu adevărat, poți”. Voința era, iată, portretizată ca unica forță necesară pentru acțiune. Reclama era la o marcă de pantofi sport, deci îndemnul era unul îndreptat către acțiunea fizică. Dar același îndemn este valabil și pentru acțiunile simbolice, precum asumarea unei promisiuni.

Cercetările recente din psihologie^[1] tind să demonstreze că voința este mai degrabă o iluzie creată de partea rațională a creierului nostru pentru a explica deciziile deja luate prin alte mecanisme (majoritar) inconștiente. Este adevărat că anumite acțiuni sunt întreprinse semiconștient (ca reminiscențe ale fondului nostru animalic^[2]), dar întreaga gândire occidentală (de la stoici la creștini) ne învață cum să ne stăpânim umorile și să nu ne lăsăm stăpâniți de senzații.

Nu este mai puțin adevărat că epoca modernă este invadată de tehnici de manipulare care fac apel tocmai la acest „bagaj” subconștient, la dorințele și spaimele noastre. Ele pot fi utilizate pentru a ne invalida voința, de exemplu, atunci când primim o reclamă țintită pentru nevoia noastră de definire a *status*-ului social. Cumpărăturile din impuls sunt și ele practici care pun în discuție existența unei voințe reale. Tocmai aceste dificultăți au făcut ca noua reglementare (generală) să pună accentul mai degrabă pe manifestarea voinței, fără a mai intra prea mult în detaliile distincției dintre dorință și voință^[3].

În plan juridic, voința are un rol esențial. Pornind de la teoria liberului arbitru (re)adusă de Kant în centrul acțiunii umane, voința omului este prezumată a fi liberă [art. 1169 NCC]. Prin urmare, ceea ce omul alege să facă reprezintă amprenta sa în lume. Faptele sale vor fi cartea sa de vizită. Și întrucât nu va putea spune că nu a știut ce face, atunci va fi (ținut) răspunzător pentru aceste acțiuni. Voința este deci extrem de importantă, pentru că ea justifică efectul nomothetic^[4]. De fapt, întreaga teorie a actului juridic este o

[1] A se vedea D.M. WEGNER, *op. cit.*, *passim*.

[2] Așa-numita „gândire rapidă”, cea care ne oferă intuiții sau ne coordonează reflexele necesare supraviețuirii, este din această categorie. Dar și ea poate fi educată pentru a fi folosită în mod rațional ca argument în cadrul „gândirii lente”. A se vedea D. KAHNEMAN, *Gândire rapidă, gândire lentă*, Ed. Publica, București, 2012, *passim*.

[3] Pentru mecanismele psihologice ale voinței, a se vedea I. DOGARU, *Valențele juridice...*, *cit. supra*, p. 9-32.

[4] A se vedea P. VASILESCU, *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 83-92 (citată în continuare „*Relativitatea actului juridic civil...*”).

aplicație a modului în care voința (individului) creează norme (juridice) obligatorii (pentru acesta). Voința devine una nomothetă, adică una creatoare de normă.

Discuție:

Trebuie făcută o precizare importantă. Legând liberul arbitru de responsabilitate, teoria voinței creatoare de normă implică o scindare a voinței în două laturi: voința activă și cea pasivă. Dacă prin voința activă se are în vedere mai degrabă dorința, adică voința de a avea (un avantaj), voința pasivă privește voința de a te supune, voința de a da ceva (altcuiva). Accentul este pus de drept tocmai pe această a doua componentă a voinței. Voința activă (dorința) nu poate juca un rol ordonator în societate, pentru că ea va pune indivizii pe traiectorii de conflict: cu toții ne dorim cât mai mult(e), iar resursele aflate la dispoziție sunt (din ce în ce mai) limitate.

Tocmai de aceea, voința creatoare de normă este voința de a se obliga. Art. 1270 alin. (1) NCC, când spune că actul juridic „are putere de lege între părți[]”, are în vedere tocmai aspectul constrângător specific obligației. Puterea pe care legea o are asupra individului este aceea de a-l obliga să respecte un anumit comportament. Prin urmare, este o putere restrictivă de libertate. Aducând această putere în planul relațiilor interpersonale, actul juridic se concentrează pe constrângerea părții care se obligă.

Odată făcută această precizare, devine inutilă precauția de a explica faptul că actul juridic are în vedere doar acea voință care se exprimă în așa manieră încât legea să o recunoască^[1]. Legea va admite orice raport de supunere, câtă vreme este liber consimțit^[2].

Voința singură nu este însă îndeajuns. Ea trebuie să fie exteriorizată (manifestată) și mai trebuie să fie orientată într-o anumită direcție. Nu orice voință este suficientă pentru a da naștere unui act juridic. Nu este suficient să vrei; trebuie să vrei cu adevărat, adică manifestarea de voință trebuie făcută *cu intenția*^[3] de a produce anumite efecte în planul juridic. Așadar, voința nu

^[1] A se vedea D. COSMA, *op. cit.*, p. 14.

^[2] Evident, pot exista excese, în care o supunere malignă poate pune în pericol demnitatea [art. 60 NCC], integritatea [art. 64 NCC] sau chiar existența [art. 66 NCC] individului. În aceste cazuri, legea va interveni pentru a înlătura efectul obligatoriu al unui asemenea comportament [art. 11 NCC]. Pentru o analiză a acestor limitări, a se vedea M. DUMITRU, *Rămas-bun, Nozick! Îndreptățiri versus dreptate distributivă. Cât de moral este statul minimal?*, în M. NICOLAE, R. RIZOIU, L. TOMA-DĂUCEANU (ed.), *In honorem Valeriu Stoica. Drepturi, libertăți și puteri la începutul mileniului al III-lea*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 1101-1115. Pentru o critică modernă a abordării libertariene, a se vedea M. HEVIA, *Reasonableness and Responsibility: A Theory of Contract Law*, Springer, Dordrecht, 2013, p. 33-44.

^[3] Pentru o prezentare generală a problemelor pe care conceptul de intenție le ridică, a se vedea G.E.M. ANSCOMBE, *Intention*, 2nd ed., Harvard University Press, Cambridge, 2000.

trebuie numai să fie manifestă, ea trebuie să fie și orientată către un anumit obiectiv [art. 1240 alin. (2) NCC].

Discuție:

Această intenție este atât de importantă, încât ea poate să genereze o răspundere penală. În vechiul Cod penal, art. 215 alin. (3) prevedea o formă specifică a infracțiunii de înșelăciune care privea „Inducerea sau menținerea în eroare a unei persoane cu prilejul încheierii sau executării unui contract, săvârșită în așa fel încât, fără această eroare, cel înșelat nu ar fi încheiat sau executat contractul în condițiile stipulate”. Altfel spus, făptuitorul încheia contractul fără intenția de a produce efecte juridice. Deși textul a fost abrogat (pe motiv că ipoteza generală a actualului art. 244 NCP ar include implicit și această ipoteză), actualul Cod penal conține o infracțiune specială (abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor^[1]), care include o ipoteză în care „se sancționează fapta persoanei care, știind că nu va putea plăti, achiziționează bunuri ori servicii producând o pagubă creditorului” [art. 239 NCP]. Din nou, „cumpărătorul” încheie un contract fără intenția de a se obliga el însuși să îl execute.

Intenția distinge actul juridic de faptul juridic *stricto sensu*. În cazul faptului juridic licit lucrurile sunt destul de clare^[2], chiar dacă există uneori discuții despre distincția dintre mandat și gestiunea de afaceri. De exemplu, în cazul plății nedatorate^[3],

^[1] Cu privire la analiza acestei infracțiuni, a se vedea S. BOGDAN, *Abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor*, în A.U.B., Supliment 2014, p. 153-165.

^[2] A se vedea I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 251/2019, www.scj.ro: „Instanțele de fond au apreciat în mod corect că *actio de in rem verso* (în restituirea îmbogățirii fără justă cauză) este o acțiune cu caracter subsidiar oricărui alt mijloc procesual aflat la dispoziția creditorului pentru a obține satisfacerea pretențiilor sale. Or, în cauză, se susține de către reclamantă lipsa unei cauze reale a convenției încheiate între părți, iar pretențiile acesteia izvorăsc din plata contravalorii unor servicii prestate de pârâtă în baza unor contracte prezumate, până la proba contrară, a fi fost valabil încheiate între părți. Prin urmare, este evident că temeiul juridic al restituirii plăților efectuate în baza contractelor nu poate fi decât o acțiune *ex contractu* întemeiată pe neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau neîndeplinirea condițiilor de valabilitate ale contractului. Cum reclamanta nu a formulat vreo acțiune întemeiată pe răspunderea civilă contractuală, cauză juridică ce rezultă direct din raportul derulat între părți, aceasta nu își poate invoca propria culpă, alegând, pentru obținerea sumelor de bani achitate, un mijloc juridic căruia nu îi este recunoscut decât un caracter subsidiar. În ceea ce privește fundamentarea acelorași pretenții pe instituția răspunderii civile delictuale, de asemenea susținerile recurente sunt nefondate, aceasta neputând justifica recurgerea la o acțiune *ex delictu*, în condițiile în care răspunderea delictuală, ca instituție de drept comun în materia răspunderii civile, este înlăturată atunci când poate fi atrasă răspunderea contractuală, care are caracterul unei răspunderi speciale cu caracter derogator față de cea delictuală”.

^[3] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 731/2016, www.scj.ro: „Nu pot fi reținute susținerile recurente-pârâte în sensul că plata s-a făcut în baza unui contract, deci ar fi fost datorată, deoarece reclamanta a plătit pârâtei suma datorată potrivit contractului, însă a plătit în plus pârâtei și suma la a cărei restituire a fost obligată aceasta, mai ales că pârâta nu a făcut dovada

voința de a face plata^[1] este una bazată pe un obiectiv inexistent (stingerea unei obligații care nu există). Există însă și situații în care intenția pare a nu

faptului că a livrat marfa și pentru suma plătită în plus de către reclamantă. (...) În speță nu poate fi vorba despre aplicarea greșită a principiului «nimeni nu poate invoca propria culpă», câtă vreme prevederile art. 1341 C. civ. sunt foarte clare, arătând, fără echivoc, că cel care plătește fără a datora are dreptul la restituire. (...) Chiar dacă nu a indicat decât faptul că sunt aplicabile prevederile alin. (2) al art. 1523 C. civ., Înalta Curte constată că această încadrare este corectă, mai precis fiind aplicabile prevederile lit. e) din alin. (2), deoarece fapta pârâtei de a accepta o plată care nu era datorată echivalează cu săvârșirea unei fapte ilicite extracontractuale. De altfel, instanța de apel a făcut o corectă aplicare și a dispozițiilor art. 1645 alin. (2) C. civ., deoarece s-a dovedit că pârâta a fost de rea-credință atunci când a încasat plata nedatorată, restituirea fiindu-i, deci, imputabilă, astfel încât, în mod legal, ea a fost obligată și la plata dobânzii legale”. *Adde* I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 333/2020, în B.J. 2020, vol. I, p. 282-283: „Sub acest aspect, se constată că instanța de apel nu a reținut o altă situație de fapt decât cea avută în vedere de prima instanță, doar că în mod greșit a apreciat, cu privire la operațiunea de creditare a contului recurentului-pârât, că ar fi «indiferent dacă această creditare a corespuns sau nu unei debitări a unui alt cont curent aparținând unei terțe persoane». Această apreciere a instanței de apel este greșită, deoarece în analiza îndeplinirii condițiilor de restituire a plății nedatorate, pentru a reține existența unei plăți în sensul art. 993 C. civ. 1864, trebuie să se stabilească cu exactitate cine face plata, deoarece analiza intenției de a face o plată, precum și a condiției ca plata să fie făcută din eroare se face prin raportare la persoana care a făcut plata. Așadar, contrar celor reținute de instanța de apel, în speță nu este lipsit de relevanță faptul creditării contului recurentului-pârât ca urmare a debitării contului curent al altui client al băncii intime. De altfel, sub aspectul pretensei îndepliniri a condiției existenței unei plăți, se constată că decizia instanței de apel este și nemotivată, ceea ce face să fie incident și motivul de nelegalitate prevăzut de pct. 7 al art. 304 C. proc. civ. 1865. Astfel, instanța de apel se limitează la a reține că, «întrucât banca, prin prepușii săi, a transferat în contul intimatului suma de 9.000.000.000 ROL», este îndeplinită condiția existenței unei plăți, în sensul art. 993 C. civ. 1864, fără a lămuri dacă plata a fost făcută de bancă în nume propriu și din fonduri proprii, cu intenția de a stinge o datorie pe care considera că o are față de recurent, sau a fost vorba doar despre prestarea unui serviciu bancar prin care se asigură efectuarea plăților între clienți ai băncii, toți având conturi curente deschise la aceeași bancă. În condițiile în care prima instanță a reținut, sub aspectul situației de fapt, creditarea contului recurentului ca urmare a debitării contului SC C. SA, tot client al băncii, iar instanța de apel nu a reținut o altă situație de fapt, nu se putea ajunge decât la concluzia efectuării unui transfer bancar între conturile clienților băncii, fără să se pună problema existenței vreunei plăți făcute de bancă, în nume propriu, cu intenția de a stinge o datorie față de recurent”.

^[1] Presupunând că plata este un act juridic [M. MIGNOT, *La nature juridique du paiement*, în M. MIGNOT, J. LASSERRE CAPDEVILLE (coord.), *Le paiement*, L'Harmattan, Paris, 2014, p. 9-46]. Pentru unele discuții practice, a se vedea C.-O. ULICI, *Aspecte teoretice legate de plafonul zilnic de încasări și plăți în numerar. Dacă plata/încasarea peste plafonul-limită este un act nul/anulabil sau este numai unul sancționabil contravențional. Dacă plata/încasarea peste plafonul-limită poate fi confiscată*, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/449303/aspecte-teoretice-legate-de-plafonul-zilnic-de-incasari-si-plati-in-numerar-daca-plataincasarea-peste-plafonul-limita-este-un-act-nul-anulabil-sau-este-numai-unul-sanctionabil-contravention.html>. Pentru opinia că plata nu este un act juridic, a se vedea C.A. Alba Iulia, s. a II-a civ., dec. nr. 3/2021, www.rolii.ro: „În speță nu are relevanță izvorul datoriei apelanților-pârâți, de vreme ce nu se pune în discuție analizarea condițiilor de valabilitate a biletelor la ordin, nefiind făcute apărări în acest sens nici la fondul

distinge între actele juridice și faptele juridice ilicite. De exemplu, atunci când o persoană săvârșește o faptă ilicită cu intenția de a face rău, nu înseamnă că încheie un act juridic. De fapt, el nu urmărește efectele juridice pe care legea le asociază acțiunii respective (sanționarea comportamentului ilicit), ci urmărește beneficiile (materiale sau morale) pe care fapta i le aduce. Or, legea va elimina acele beneficii tocmai pentru a nu permite o îmbogățire fără justă cauză. Uneori asistăm la un fapt juridic „mimat”, regizat pe baza unui act juridic. Așa se întâmplă în unele zone ale industriei spectacolelor, unde anumite fapte ilicite sunt „surprinse” de paparazzi și făcute publice pentru a spori notorietatea „protagoniștilor”. De fapt, „făptuitorii” au încheiat o înțelegere cu canalul media să simuleze acea faptă, pentru a primi în schimb o reclamă. În mod similar, unele „reality show” simulează comportamente ilicite pentru a genera audiență.

Discuție:

Actul juridic poate să nu producă toate efectele pe care părțile le au în vedere. Astfel, dacă actul include clauze considerate nescrise, acestea vor fi ignorate de interpret în cazul analizării efectelor actului juridic^[1] [art. 1255 alin. (3) NCC]. De exemplu, dacă într-un act translativ de proprietate cu privire la un bun imobil părțile convin să nu realizeze formalitățile de publicitate a transferului dreptului tabular în cartea funciară, orice persoană poate solicita intabularea [art. 19 NCC] fără a încălca dispozițiile actului juridic astfel încheiat, pentru că respectiva clauză nu produce efecte, fiind nescrisă. Un efect similar îl au și dispozițiile contractuale contrare ordinii publice sau bunelor moravuri [art. 11 NCC]. În acest caz, respectivele dispoziții vor fi eliminate „chirurgical” din conținutul (obligățional al) contractului [art. 1255 alin. (1) NCC], urmând să fie înlocuite de regulile supletive de la care și-au dorit să deroge [art. 1255 alin. (2) NCC]. Un exemplu în acest sens îl regăsim în art. 6 din Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori^[2], care prevede că „Clauzele abuzive cuprinse în contract (...) nu vor produce efecte asupra consumatorului, iar contractul se va derula în continuare, cu acordul consumatorului, numai dacă după eliminarea acestora mai poate continua”^[3].

cauzei, nici în apel, ci se invocă doar stingerea creanței prin plată. Mai mult, calitatea de profesionist a reclamantei-intimate nu transformă nici obiectul, nici natura cauzei de față în una cu litigii cu profesioniști. Apărările apelanților nu necesită analiza prin prisma unei legislații specifice, cum ar fi Legea nr. 58/1934, care să atragă competența unui complet specializat în litigii cu profesioniști”.

^[1] Pentru modalitățile practice de ineficacitate a clauzelor nescrise, a se vedea S. STOICESCU (PELICAN), *Clauzele nescrise în sistemul Codului civil*, în R.R.D.P. nr. 2/2015, p. 193-217.

^[2] Republicată în M. Of. nr. 543 din 3 august 2012.

^[3] Pentru analiza conform căreia acest text ar institui o clauză nescrisă, a se vedea J. GOICOVICI, *Efectele nulității clauzelor abuzive în contractele de credit ipotecar*, disponibil la adresa <https://studia.law.ubbcluj.ro/articol/675> (citată în continuare „Efectele nulității clauzelor abuzive...”). Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție a adoptat însă modelul nulității

Actul juridic poate să producă mai multe efecte decât cele intenționate de către părți^[1]. Astfel, art. 1272 NCC stabilește că un contract este esențialmente incomplet^[2] și, prin urmare, conținutul său va fi suplimentat de normele (imperative sau supletive) edictate de legiuitor pentru acel tip de contracte. De cele mai multe ori însă, aceste reguli au în vedere probabilitatea statistică de a repeta reguli pe care părțile le-au avut implicit în vedere, dar nu le-au menționat expres. De exemplu, în cazul unei vânzări, se presupune că părțile au contractat să tranzacționeze cu privire la un bun lipsit de vicii, deci apariția acestora va conduce la o răspundere a vânzătorului^[3].

Alteori, chiar „defectele” procedurii de încheiere a actului juridic pot să plaseze analiza pe terenul faptelor juridice (licite sau ilicite), atunci când actul ajunge să se nască „malformat” și să fie afectat de o cauză de nulitate. În cazul în care un asemenea act va genera totuși efecte, ele vor trebui apoi „șterse” ca efect (retroactiv) al nulității. De asemenea, în cazul nerespectării promisiunii făcute, actul juridic poate deveni un obiect al desființării care să pună problema gestionării efectelor sale de până atunci. Asemănarea între aceste situații și cele ale unui fapt juridic sunt sursa multor probleme în practică. Astfel, de exemplu, restituirea prestațiilor în temeiul unui act nul (absolut) va împrumuta din regimul juridic al prescripției extinctive aplicabile în caz de fapt juridic, iar conceptul de datorie de valoare își poate extinde aplicabilitatea din domeniul delictual în cel al neexecutării unei obligații contractuale nepecuniare (dar nu și al uneia pecuniare)^[4].

Intenția mai are o latură care trebuie să fie detaliată. Există situații în care un act juridic este încheiat *jocandi causa* sau este vorba despre un act non-juridic (cu conotații în plan moral ori de pură complezență), adică actele de manifestare non-juridică a intenției. Exemplul cel mai frecvent menționat privește celebrele promisiuni politice^[5]. În principiu, același regim îl are și un Programul de guvernare. Totuși, Codul administrativ pare să confere Programului de guvernare propus de către Guvern și validat de către Parlament forța

absolute (parțiale) a clauzelor abuzive. A se vedea M. GHERGHE, R. RIZOIU, *Avem o clauză abuzivă: cum procedăm?*, în R.R.D.P. nr. 1/2018, p. 242-272.

[1] A se vedea, pentru o exemplificare, I.C.C.J., dec. (HP) nr. 30/2020 (M. Of. nr. 523 din 18 iunie 2020).

[2] A se vedea S.J. GROSSMAN, O.D. HART, *The Costs and Benefits of Ownership: A Theory of Vertical and Lateral Integration*, în *Journal of Political Economy*, vol. 94, nr. 4/1986, p. 691-719; O.D. HART, J. MOORE, *Property Rights and the Nature of the Firm*, în *Journal of Political Economy*, vol. 98, nr. 6/1990, p. 1119-1158; O. HART, *Firms, Contracts, and Financial Structure*, Oxford University Press, Oxford, 1995, *passim*.

[3] A se vedea D. COSMA, *op. cit.*, p. 11.

[4] A se vedea L. POP, *Câteva considerații generale referitoare la categoria datoriilor de valoare*, în *Dreptul* nr. 9/2002, p. 64-68.

[5] La un moment dat, un candidat a împărțit *flyer*-e cu promisiuni semnate de el. Zicea că, dacă va fi ales, a încheiat un contract cu alegătorii, al cărui conținut va reprezenta promisiunea sa către aceștia.

unui act juridic cu natură cvasi-normativă. Astfel, art. 16 alin. (1) C. adm. supune acțiunile Guvernului limitelor din Programul de guvernare, iar art. 253 și art. 279 transferă aceste norme și în sarcina prefectilor. Iată că zona actelor juridice este destul de gri în multe locuri.

Un alt exemplu are în vedere relevanța distincției dintre acte și fapte juridice. Astfel, de exemplu, dacă un avocat avariază un autoturism în trafic în drum spre termenul de judecată, se pune problema dacă el a acționat ca un profesionist. Este evident că avocatul este un profesionist (al dreptului) și a cauzat accidentul în timp ce se afla în drum spre instanța la care își exercita profesia. Pe ce temei răspunde? Este evident că nu va răspunde ca un profesionist, căci profesia lui nu este să cauzeze accidente. Totuși, această distincție pare să creeze în continuare probleme în materia determinării competenței instanțelor specializate. Astfel, încă se mai consideră că o faptă ilicită comisă într-un context profesional atrage competența unui complet specializat^[1].

Discuție:

Aceste excepții nu trebuie însă generalizate. De exemplu, o cauză celebră din Anglia a pornit de la doi bancheri din Londra care au mers într-un bar după program. Unul îi scrie o promisiune de plată celui alt pe cartonașul de sub halbă. Ulterior, prietenul se duce la autor să îi ceară 100 de lire conform celor scrise pe „biscuit”, care ar reprezenta un bilet la ordin. „Emitentul” refuză să recunoască natura de act juridic, iar banca refuză onorarea plății. Instanța sesizată cu litigiul care a urmat a ajuns la concluzia că nu contează suportul material al promisiunii, ci faptul că existau toate elementele care să caracterizeze voința celui care a scris biletul.

^[1] Problema completurilor specializate continuă să macine discursul juridic autohton, la 10 ani de la unificarea dreptului privat. A se vedea R. RIZOIU, *Dreptul comercial – un drept (exclusiv) obiectiv?*, în Revista societăților și a dreptului comercial nr. 1/2018, p. 108-116. Pentru un exemplu de jurisprudență, a se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 164/2020, www.scj.ro: „Înalta Curte notează că raporturile juridice dintre părți s-au desfășurat în baza contractului nr. x/2011, încheiat între reclamantă, în calitate de operator, în realizarea activității sale profesionale, și pârât, ca utilizator. Prin urmare, pretențiile deduse judecătii decurg din exploatarea unei întreprinderi, în sensul art. 3 alin. (3) C. civ. Așa fiind, instanța supremă reține că litigiul dedus judecătii prezintă elemente comune cu cele avute în vedere de art. 226 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, întrucât cele patru categorii de litigii prevăzute de acest text de lege sunt grefate pe una și aceeași activitate, respectiv pe cea profesională/economică, și izvorăsc din exploatarea de către un profesionist a unei întreprinderi cu scop lucrativ. Cum obiectul litigiului derivă dintr-o astfel de activitate, de prestare de servicii de salubritate, pentru desfășurarea căreia reclamanta a fost autorizată în cadrul obiectului ei de activitate, competența materială procesuală aparține secției specializate, chemată să se pronunțe nu doar în litigiile enumerate exemplificativ în art. 226 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, ci și în cele care privesc activitatea curentă a profesioniștilor și interacțiunea lor cu celelalte subiecte de drept”.

În sfârșit, scopul urmărit de voința manifestată cu intenție este acela de a se produce o modificare în plan juridic^[1]. Voința subiectului este aceea de a genera *efecte juridice*. Altfel spus, actul juridic este izvor de raporturi juridice (obligationale [art. 1165 NCC] sau reale [art. 1273 NCC]). El este menit să creeze, să modifice sau să stingă un raport juridic. Cu toate acestea, se recunoaște calitatea de act juridic și acelor manifestări de voință care doar constată^[2] sau recunosc prezența unui raport juridic preexistent^[3]. În acest caz, rolul actului juridic confirmativ este mai degrabă unul probatoriu decât unul normal. Un exemplu special este cel al proceselor-verbale prin care se constată îndeplinirea anumitor etape ale unei proceduri. În principiu, aceste documente nu reflectă o voință nomothetă, ci ele constată fapte juridice care pot produce efecte^[4].

[1] O formă „extremă” este cea a așa-numitelor „contracte inteligente”, care par să producă efecte în lipsa unei voințe umane. De fapt, voința există în etapa inițială (a încheierii contractului) și ea include și promisiunea ca efectul contractului să se producă automat la împlinirea anumitor condiții. A se vedea A.-M. MOCANU, A.-C. MARCU, *Natura juridică a contractelor smart*, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/744628/natura-juridica-a-contractelor-smart.html>.

[2] Cu privire la situația certificatelor de atestare a dreptului de proprietate, a se vedea R.-N. POPESCU, H.G. nr. 834/1991. *Legalitate (nelegalitate) certificat de atestare a dreptului de proprietate privată asupra terenurilor (Partea I)*, în Revista Universul Juridic nr. 10/2021.

[3] Totodată, este posibil să fim în prezența unui act juridic și atunci când rostul său este doar „de informare”. A se vedea B.-E. PARASCHIV, *Natura juridică a certificatului de urbanism și a autorizației de construire/desființare. Este posibil controlul de legalitate în instanța de contencios administrativ asupra certificatului de urbanism?*, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/754711/natura-juridica-a-certificatei-de-urbanism-si-a-autorizatiei-de-construire-desfiintare-este-posibil-controlul-de-legalitate-in-instanta-de-contencios-administrativ-asupra-certificatei-de-urbanism.html>. Atunci când informațiile în cauză conturează tocmai sfera libertății de acțiune într-un anumit domeniu, este evident că ele produc efecte juridice (de conformare).

[4] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 1230/2017, www.scj.ro: „Referitor la susținerea recurenței, în sensul că procesul-verbal de licitație încheiat la data de 11 februarie 2010, având nr. de intrare/ieșire 754 din 11 februarie 2010, prin care a fost adjudecat în favoarea promitentei-cumpărătoare SC B. SRL imobilul intitulat «spațiu comercial – Restaurant G.», situat în Municipiul Curtea de Argeș, ar avea natura unei convenții în înțelesele art. 942 C. civ. [1864], instanța de apel a apreciat în mod corect că acestuia îi lipsește tocmai manifestarea de voință specifică actului juridic, dispozițiile art. 966 și art. 968 C. civ. [1864], cu referire la cerințele valabilității obiectului actului juridic civil, aplicându-se numai convențiilor/contractelor, nu și procesului-verbal în care se consemnează derularea procedurii licitației. De menționat că actul juridic reprezintă manifestarea de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica sau stinge un raport juridic civil concret. Procesul-verbal contestat conține consemnările Comisiei de licitație sub aspectul verificării înscrisurilor prezentate de participanții la licitație și al modului de desfășurare efectivă a licitației, organizată la chiar propunerea recurenței, prin organele de conducere competente de la acel moment, și nu poate fi apreciat ca reprezentând o convenție între recurentă și participanții la licitație, cum se acreditează ideea prin cererea de recurs. Procesul-verbal reprezintă formalitatea impusă de legiuitor, cu ocazia reglementării vânzării prin licitație publică, și se cuprinde în sfera mai largă a acestei specii de vânzare, menită să ofere transparență și un control al legalității vânzării. Astfel fiind,

Exemplu:

Actele constatatoare a unei situații de fapt nu trebuie să fie excluse *de plano* din sfera noțiunii de act juridic. În schimb, ele trebuie analizate în contextul special în care au fost emise. Așadar, un act care doar constată o situație de fapt trebuie analizat ca simplă reflectare a acelei situații de fapt așa cum au perceput-o autorii actului. El rămâne un act juridic, pentru că reflectă voința autorului de a da anumite efecte acestei constatări. Dacă actul doar constată un fapt nejuridic, el va fi un act fără conotații juridice.

De exemplu, un studiu privind umiditatea în sol realizat de un cercetător împreună cu o fermă, în care cele două „părți” încheie în fiecare zi câte o minută în care consemnează parametrii măsurati de aparate, nu va avea în principiu valoare juridică. În schimb, dacă pe baza aceluiași date fermierul solicită apoi asigurătorului plata unor despăgubiri pentru seceta pedologică înregistrată într-o anumită perioadă și atașează și aceste acte în dovedirea situației de fapt, ele capătă deodată valoarea de acte juridice.

Neînțelegerea acestei mutabilități a voinței umane între non-juridic și juridic generează uneori dificultăți și practicii judiciare. De exemplu, într-o speță^[1], s-a refuzat analiza valabilității unor documente care stabileau cantitatea de energie consumată în temeiul unui contract de furnizare și prețul acesteia, pe motiv că „se constată că documentele a căror anulare se solicită, respectiv notă de constatare, proces-verbal de reanaliză și factură fiscală, reprezintă în fapt documente justificative, acestea fiind mijloace de probă cu privire la consumul de energie electrică, neavând calitatea de act juridic, care să trebuiască să îndeplinească cerințele art. [1179 NCC], indiferent dacă sunt emise sau nu în baza unui contract. Astfel, față de natura acestor documente, nu se poate cere pe cale de acțiune în justiție constatarea nulității acestora, eventualele deficiențe privind conținutul respectivelor documente putând fi invocate ca apărări vizând forța probantă a acestora pentru pretențiile înscrise în cuprinsul lor de emitentul acestora”. Or, dacă în privința constatării cantităților furnizate se poate discuta cu privire la existența vreunei voințe subiective, în ceea ce privește factura, este vorba despre o cerere de plată.

În schimb, mult mai complicată este situația actelor care pregătesc încheierea „adevăratului” act juridic. De exemplu, în cazul în care negocierile se poartă pe baza unei scrisori de intenție, prevederile acesteia au natura unui act juridic sau sunt simple prescripții „tehnice” privind procedura negocierii? De multe ori, asemenea documente precizează în chiar conținutul lor că nu produc efecte juridice (obligatorii). Ele vor fi folosite doar pentru a dovedi termenii agreeți pentru procedura de negociere și pot constitui temeiul unei răspunderi

procesul-verbal de licitație nu are natura unei convenții civile, scopul primordial al celor pe care le constată constând în asigurarea obținerii publicității și a opozabilității față de terți a licitației”.

^[1] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 3144/2013, în Săptămâna juridică nr. 26/2014, p. 15-16.

precontractuale [art. 1183 NCC]^[1]. De asemenea, în cazul în care una dintre părțile actului juridic este o organizație, aceasta va trebui să obțină o serie de aprobări interne înainte de a-și exprima în mod valabil voința sa (socială). Aceste acte interne reprezintă acte juridice sau nu^[2]? Ele vor fi acte juridice în ceea ce privește membrii (persoane fizice) organelor persoanei juridice, dar nu vor influența soarta actului juridic încheiat de organizație decât în situații punctuale [art. 212/216 NCC].

Discuție:

În sfârșit, pot exista situații în care o anumită acțiune are un caracter echivoc și poate semnifica mai multe lucruri. În aceste situații se pune problema existenței și naturii actului juridic. De exemplu, atunci când o persoană face o remitere de sume de bani către o altă persoană, suntem (întotdeauna) în prezența unei plăți

^[1] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 398/2013, www.scj.ro: „Altfel spus, eliberarea celor două autorizații de către pârâtă, la cererea reclamantei, în scopul explicit al asigurării îndeplinirii condiției de participare a reclamantei la procedurile de achiziții publice respective, reprezintă o convenție, un acord de voință care creează anumite obligații, dar care nu este un contract de concesiune, deoarece nu conține elementele esențiale pentru încheierea sa valabilă. În opinia Curții, cele două autorizații reprezintă o specie particulară de convenție care creează anumite obligații părților, dar care nu valorează contract, deoarece nu orice convenție reprezintă un contract, ci mai degrabă un acord de principiu pentru încheierea în viitor a unui contract de furnizare de produse în ipoteza în care reclamanta ar fi câștigat licitațiile. În cadrul acestei convenții, pârâta și-a asumat obligația de a nu emite autorizații similare altor societăți furnizoare care intenționau să participe la licitații – în acest sens fiind utilizată sintagma numai –, obligație îndeplinită, precum și obligația de a garanta calitatea și livrarea produselor, obligație îndeplinită. În ceea ce privește obligația de a contracta livrarea produselor, obligație asumată de ambele părți, aceasta era condiționată de câștigarea procedurilor de licitație de către reclamantă. Ca urmare a pierderii licitației de către reclamantă, această obligație nu mai subzistă pentru niciuna dintre părți și – de aceea – convenția părților nu poate valora contract de furnizare, cu atât mai puțin contract de concesiune exclusivă pentru a antrena răspunderea contractuală în sensul solicitat de reclamantă și încuviințat în parte de instanța de apel – respectiv obligarea pârâtei la profitul pe care reclamanta l-ar fi obținut dacă ar fi câștigat licitația”. Este, astfel, reluată o discuție mai veche cu privire la aparenta diferențiere între convenție și contract. A se vedea C. NACU, *Dreptul civil român*, vol. II, Ed. I.V. Socecu, București, 1902, p. 403: „Redactorul român a dat contractului definițiunea ce se cuvine a se da convențiunii. Nici în vorbirea comună, nici în cea juridică nu se întrebuintează cuvîntul contract, pentru a se arăta actul prin care se stinge o obligațiune. Că redactorul român confundă contractul cu convențiunea, nu este greu de arătat”. În definitiv, orice înțelegere cu intenția de a crea efecte juridice va fi un contract, chiar dacă acele efecte sunt limitate.

^[2] Pentru o analiză mult mai detaliată (și mai extinsă din cauza condițiilor social-juridice de la acea vreme), a se vedea TR. IONAȘCU, E.A. BARASCH, *Actele organizațiilor obștești. Considerații privind explicația efectelor pe care le pot produce aceste acte pe planul dreptului*, în *Instituții și reglementări în dreptul socialist român*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1969, p. 7-25. Autorii susțin ideea că esența actului juridic nu constă în posibilitatea de a fi pus în executare prin forța etatică, ci în aceea că pune în operă norme juridice.

[art. 1469 NCC]? Nu trebuie uitat faptul că plata presupune (pre)existența unei obligații [art. 1470 NCC]. Prin urmare, în lipsa unei obligații, o remitere de bani nu va fi o plată (sau va fi o plată nedatorată [art. 1341 NCC]). Voința există în ambele cazuri, dar produce efecte diferite, pentru că în cazul plății nedatorate efectul intenționat (stingerea unei obligații) diferă de efectul real (nașterea unei obligații – de restituire).

Un alt exemplu vine din dreptul fiscal: atunci când contribuabilul primește o decizie de impunere (act administrativ unilateral), se naște o (prezumție de) creanță fiscală, pentru că actul administrativ este prezumat a fi legal. Dacă însă contribuabilul contestă veridicitatea actului, este posibil ca instanța să constate nulitatea acestuia, deci inexistența creanței fiscale^[1]. De multe ori, contribuabilul achită creanța prezumată, pentru a evita curgerea accesoriilor acesteia pe durata procesului. O asemenea plată nu este însă făcută cu intenția de a stinge o obligație fiscală, ci cu intenția de a evita o consecință agravantă^[2].

^[1] Pentru neînțelegerea caracterului de act juridic (de drept comun) al deciziei de impunere, ceea ce generează dificultăți în înțelegerea efectelor (nulității) acesteia, a se vedea AL. SLUJITORU, C. IONESCU, *Ce se întâmplă cu sumele achitate în temeiul unui act administrativ fiscal anulat – poate instanța dispune direct restituirea lor?*, disponibil la adresa <https://www.juridice.ro/748862/ce-se-intampla-cu-sumele-achitate-in-temeiul-unui-act-administrativ-fiscal-anulat-poate-instanta-dispune-direct-restituirea-lor.html>. *Adde* I.C.C.J., s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 680/2020, www.scj.ro, §60-62: „Reglementarea acestei proceduri și dispozițiile legale invocate nu conduc la inadmisibilitatea cererii de restituire a obligațiilor fiscale achitate în baza unor acte administrative fiscale și a cererii de acordare a dobânzii, în condițiile în care acestea sunt formulate odată cu acțiunea în anularea actelor administrative fiscale prin care s-au stabilit obligațiile fiscale achitate anterior anulării. Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală și Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ nu prevăd limitări în acest sens. Excepția inadmisibilității acțiunii este nefondată, având în vedere că aceste capete de cerere sunt accesorii celui principal, prin care se solicită anularea actului administrativ fiscal prin care au fost stabilite obligațiile fiscale achitate de reclamantă. Restituirea sumelor achitate în temeiul unor acte administrative fiscale anulate, prin care s-au stabilit obligații fiscale, este un efect al nulității actelor în baza cărora au fost stabilite și au fost plătite, având în vedere natura juridică și specificul acestora (...). În mod evident, restituirea sumelor care au fost plătite în temeiul actului administrativ fiscal, pentru stingerea creanțelor fiscale individualizate în actul administrativ fiscal anulat, se efectuează cu respectarea dispozițiilor art. 168 alin. (8) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, potrivit cărora, în cazul în care contribuabilul/plătitorul înregistrează obligații restante, restituirea se efectuează după efectuarea compensării, care operează de drept, în condițiile art. 167 din același act normativ”. Deși instanța nu precizează în mod expres, în lipsa unor texte speciale, a aplicat aici teoria generală a actului juridic din dreptul comun...

^[2] A se vedea C.A. Galați, s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 41/2021, www.rolii.ro: „Plata debitului nu implică și recunoașterea acestuia, atâta vreme cât intimata-reclamantă a contestat actul administrativ-fiscal. În dreptul fiscal, este de notorietate că plățile sunt efectuate îndeosebi ca urmare a penalităților, dobânzilor și accesoriilor ridicate, care curg asupra debitului principal și produc o majorare a cuantumului debitului, fără însă a avea legătura sau natura unei recunoașteri, aspect distinct regăsit față de reglementările din dreptul privat”. În ciuda afirmației din final, și în dreptul privat intenția din spatele manifestării de voință are relevanță...